

Резюмета на публикациите

на доц. д-р Славка Керемидчиева за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Български език (диалектология)“, групирани по тематика

Резюмират се публикации след хабилитацията (след 2000 г.).

I. Изследване на българските диалекти на различни езикови равнища

1. Монографични описания:

14. Копривщица – история и език. София: Мултипринт, 2007, с. 145, ISBN 978-954-362-029-6.

Трудът представя първо по рода си комплексно диалектоложко и социолингвистично изследване на говора на Копривщица – селище с изключителен принос в българската история, книжовност и култура. Чрез анализ на богат, лично събран през последните години теренен материал, и проучване на предишни публикации и много архивни материали, в хронологичен срез от началото на XIX в. до първото десетилетие на XXI в. се проследява миналото състояние на копривщенския говор и се очертава днешната градска езикова ситуация. За пръв път се прилагат на практика теоретични постановки, според които проучването на говорите на градове с активен културно-просветен живот през Възраждането може да се извърши въз основа на анализи на запазена лична кореспонденция, протоколи, дневници, записки, тефтери и др. За науката се изнасят някои неизвестни досега факти, които подкрепят изказани хипотези или коригират неверни твърдения за историята и езика на населението на града. Напр. с езикови факти (в т.ч. и антропонимни) се доказва истинността на полулегендарни сведения за пришълци в селището от Югозападна Македония. С проследяването на развоя на двете стб. гласни **ж** и **ъ**, в резултат на който, а също и под книжовно влияние, днес под ударение на тяхно място се чува само **ъ**-изговор, аргументирано копривщенският говор се отделя от пирдопския **а**-говор, към който той традиционно и неправилно се отнася.

Друг принос на изследването е изводът, че в много отношения копривщенският говор се отдалечава от книжовно-разговорната норма – най-вече с морфологичните си особености, независимо че участва с много свои

структурни елементи във формирането на новобългарския книжовен език (главно чрез Каравеловата школа).

Организирането на специфичната собственодиалектна лексика в диференциален по тип речник също се извършва за пръв път. Представят се лексеми, които не са регистрирани в друг български диалект (*кòдници* ‘чеиз’), а също и думи, които не са от основния речников фонд (*придвòрен* ‘човек, нает да помага в къщната работа’; *бурàва* ‘умея да работя с нещо, разбирам’ и др.). За пръв път е представена богатата и оригинална система на личните, родово-фамилните и прякорно-прозвищните копривщенски имена, чиито анализ дава отговор на редица въпроси, свързани с историята и езика на населението на средногорския градец.

Изследването доказва, че териториалният диалект на Копривщица (*c*-езикова формация) първоначално е бил пъстра смесица от източни и западни териториални диалектни системи, чиито носители са били многочислените преселници, уседнали тук. Създадената *b*-езикова формация, определена с поточния според мен термин *наддиалект* (вм. интердиалект), е резултат от интерференцията на тези диалектни системи. Не се определят като особено интензивни тенденции темповете на движение на *b*-езиковата формация към *a*-езиковата (книжовния език), защото копривщенци поддържат своята речева общност със съзнанието, че се изразяват на книжовен език, тъй като знаят, че техният говор е легнал в основата на книжовния ни език, и затова рядко превключват кода. Социолингвистичният анализ на речевото поведение на копривщенци, а и структурната близост на копривщенския градски говор до книжовно-разговорната норма на източнобългарския град, подлагат на съмнение твърдението, че в сравнение с всички други български градове именно Велико Търново притежава най-тесния коридор между *a*-нормата и *c*-нормите.

Убедително е аргументиран изводът, че съвременната копривщенска градска езикова ситуация е безспорно доказателство в подкрепа на теорията за формирането на говора на града като наддиалектна система, в чиято основа наистина лежи местният диалект.

За труда има публикувани 2 рецензии:

Василева, Л. Сл. Керемидчиева. Копривщица – история и език. София, 2007, Мултипринт, с. 145. – Българистика, кн. 16, с. 98 – 100, ISSN 1311-8544.

Suksov, Velentin. Славка Керемидчиева. Копривщица – история и език. Мултипринт. Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“. София, 2007. – *Slavia*, R. 77, Praha, 2008, 4, str. 461 – 453.

15. Казано на каменски. Етнолингвистично изследване на кв. Каменица – Велинград. София, 2008, ZOGRAPH.ORG, с. 233 (в съавт. с Г. Пухалев и Ил. Генов–Пухалева), ISBN 978-954-332-032-5.

Авторство: На основата на събрания от Г. Пухалев теренен материал съм написала частите: Чепинският край и Каменица – географско, историческо, демографско и етноложко описание. Обща характеристика на говора на Каменица. Исторически звукови промени. Речник. Лични, родово-фамилни и прякорно-прозвищни имена. Местните имена в каменското землище.

Трудът представя първото, относително пълно, етнолингвистично изследване на някогашното село Каменица – днес квартал на Велинград. За пръв път пред науката се изнасят данни от всички езикови равнища (фонетика и фонология, морфология и най-вече лексика), проследява се историческият развой на този старинен родопски диалект. Значимостта на изследването се определя от обстоятелството, че през Чепинската котловина преминава основната за класификацията на българските говори ятова изоглосна зона. Именно като част от намиращите се в нея архаични родопски диалекти каменският изгражда връзката между източнобългарските и западнобългарските говори на юг и затова неговата проекция върху картата на българското езиково землище е изключително важна. Задача на описанието е и представянето в максимална пълнота на колоритното лексикално богатство на диалекта, непознато досега за науката. Ономастичният преглед и анализ на именната система на Каменица обогатяват с нови данни представата за българската антропонимна система. Дават се сведения и за местните имена в каменското землище. Предоставят се интересни и важни географски, исторически, демографски и етноложки сведения за Чепинския край и Каменица.

За труда има публикувани 2 рецензии:

Виденов, М. Интересно етнолингвистично изследване на един от велинградските квартали. *Г. Пухалев, Сл. Керемидчиева, Ил. Генов-Пухалева. Казано на каменски. София, 2008, 239 стр.* – Език и литература, 2009, кн. 3 – 4, с. 196–197, ISSN 0324-1270.

Дишлянов, Г. Каменската „азбука“ – неповторима и необикновена. – в. Темпо, 2013, 12. ноември.

17. Еркеч – паметта на езика. Традиции и устойчиви тенденции в един архаичен български говор – говора на село Еркеч, Поморийско. София: Мултипринт, 2012, с. 280 (в съавт. с А. Кочева, Л. Василева, З. Сертова, К. Първанов, Ил. Гаравалова, Р. Чернева), ISBN 978-954-363-097-5.

Авторство: идея и концепция за проучването на говора на селището и написването на труда. Отговорен редактор. Части: III. Говорът на Еркеч – традиции и тенденции. 1. Устойчиви тенденции във фонологичната система на говора. 1.1. Устойчиви тенденции във вокалната система на говора. 1.3. Устойчиви тенденции в лексикалната система на говора. 1.4. Структура на Речника на еркечкия диалект. IV. Речник – 479 речникови статии.

Независимо от непреставания през годините интерес към културата и езика на старинното и екзотично село Еркеч (днес Козичино), Поморийско, диалектът на еркечани е едностранчиво изследван – главно в областта на фонетиката и в частност на фонологията. Новият колективен труд представя проучване на говора на лексикално равнище и съставянето на диалектен диференциален речник, което досега не е стояло като задача пред нито един изследовател. Уникалното лексикално богатство на еркечкия говор се представя и анализира за пръв път пред науката. Речникът съдържа, представено в различни хронологични пластове, изключителното словно богатство, което носителите му са пренесли през времето, без да нарушат неговата специфичност и неповторимост. Въпреки неизбежните процеси на нивелация и конвергенция в диалекта, въпреки че селото се превръща в обект на оживен екологичен туризъм, поразителна е консервативността, с която еркечкният говор е съхранил своята идентичност и на лексикално равнище, което по принцип е най-динамичният и най-бързо пропускащият иновации сегмент на всеки език. Този извод е важен, тъй като подобни устойчиви процеси в ситуация на непрестанна диглосия не се наблюдават често в нашите говори.

Направеното проследяване в синхронен и диахронен план на историческите процеси и на устойчивите развойни тенденции в областта на фонетиката, фонологията и морфологията предоставя в синтензиран вид нови данни за диалекта и обогатява съвременната представа за него. Трудът е ценен с лексикографски представения достоверен, събран на терен през последните години, материал, който ще послужи за бъдещи изследвания на лексикално равнище на този архаичен диалект.

За книгата има 1 публикувана рецензия:

Лучия Антонова. Славка Керемидчиева, Ана Кочева, Лиляна Василева, Зорница Сертова, Кирил Първанов, Илияна Гаравалова. Еркеч – паметта на езика. Традиции и устойчиви тенденции в един архаичен български говор – говора на село Еркеч, Поморийско. София, 2012. – Българистика, 2012, кн. 24, с. 96 – 101, ISSN 1311-8544.

1. Фонетично и фонологично равнище

74. За диалектните граници и границите на диалектните явления.
– Мак. преглед, 2005, кн. 4, с. 49 – 62, ISSN 0861-2277, EBSCO.

На фонетично и фонологично равнище се преследват връзките между два, разположени в ятовата зона, пространствено отдалечени, но изключително важни за историята на българския език и диалектологията говори – югоизточния – солунски, и северозападнородопския – чепински. Посочват се паралели и между тях двата, взети заедно, и другите български диалекти, като всичко това е добра илюстрация за относителността на диалектната делитба Изток – Запад и на диалектните граници.

В няколко статии се изнасят предварителни данни за проучването на каменския говор на различни езикови равнища:

78. Нови данни за говора на кв. Каменица – Велинград. – В: Хуманитаристични изследвания за Родопите в началото на XXI в. Смолян, 2007, с. 362 – 372, ISBN 978-954-91384-5-0.

С изнасянето за пръв път на нови данни от всички езикови равнища за архаичния и важен за българската диалектология каменски говор се доказва нуждата от неговото комплексно изследване. Въз основа на предишни публикации се извършват сравнения на съвременното говорно състояние с това отпреди повече от 50 години. Намиращ се на предела между езиковия изток и езиковия запад, каменският говор притежава самобитни черти, които в едни случаи го определят като „източен“, а в други – като „западен“, диалект, осъществяващ постепенния преход от източнобългарските към западнобългарските говори.

79. Исторически процеси и устойчиви тенденции в говора на кв. Каменица – Велинград. – Бълг. ез., 2007, кн. 3, с. 25 – 33, ISSN 0005-4283, ERIN (NAT), ИНИОН РАН.

В синхронен и диахронен план на фонетично и фонологично равнище се проследява езиковият развой на каменския говор до наши дни, което дава възможност да се открие спецификата на този родопски говор и да се очертае неговото място сред останалите български говори. Представят се съвременните наследници на основните стб. гласни и съгласкови групи. Като резултат на устойчиви тенденции в този някогашен о-говор постепенно се налага ъ-изговорът, който вече характеризира речта на средната и млада генерация каменчани.

85. Устойчиви тенденции във вокалната фонологична система на говора на с. Козичино (Еркеч), Поморийско. – В: Юбилеен сборник на Филологическия факултет. Том 2. In honorem professoris Johannis Kotchev. Благоевград, 2010, с. 207 – 213. ISBN 978-954-680-702-1.

Статията представя предварителните резултати от екипното проучване на говора, историята и традиционната култура на еркечани и по-специално – най-важните вокални диалектни особености. Вниманието е насочено главно към характера и дистрибуцията на най-характерната и за миналата, и за днешната фонологична система на еркечкия говор фонема широко *e* (*ê*), която винаги е натоварена и с ударен квантитет. Взема се отношение по спора, който се води в нашата литература, за характера на тази фонема. Предлаганото решение се основава на извода, че от синхронна гледна точка трябва добре да се разграничават силната фонема *ê* и позиционният вариант на силната фонема *a*, който също има широк гласеж.

2. Морфологично равнище

69. Форми на сегашно време на спомагателния глагол *съм* в говора на с. Зарово, Солунско. – Българска реч, 2001, кн. 3, с. 18 – 19. ISSN 0005-4283, ISSN 1310-733X, CEEOL.

Разглеждат се формите за сегашно време на спомагателния глагол *съм* в солунския заровски говор, които нямат аналог в друг диалект. Формата за 1 л. ед.ч. е без флексия *–м* (*съ*). Получената в резултат на това морфологична омонимия между формите за 1 л. ед.ч., 3 л. мн.ч. (*съ*) и възвратната частица *съ* ('се') не е отбелязвана досега в изследвания на наши диалекти. Обясняват се причините за развоя на глаголните форми за всички лица и числа.

82. Реликтна местоименно-прилагателна форма в говора на кв. Каменица – Велинград. – В: Сб. Приятели за науката. В чест на проф. д.ф.н. Т. Балкански по случай неговата 65-годишнина. Велико Търново: Знак'94. 2009, с. 181 – 183. ISBN 978-954-8305-02-0.

Съобщава се за една оригинална и много рядко срещаща се в други наши говори морфологична черта, регистрирана в каменския диалект – наличието на генерализираната за всички родове в ед.ч. форма за ж.р. (от синхронна гледна точка) на местоименно-прилагателно *сам* – *самà* със значение 'самичък; без чужда помощ': *Тòй самà отиде на баня на*

топилàта. Обяснението, че рядката форма е съхранен реликт от съществуващата в стб. ез. форма за дв.ч. м.р. за Им-вин. падеж — *самà*, се подкрепя от аналогичен модел в много говори на наложилия се м.р. ед.ч. при останалите форми на обобщителните, неопределителните и отрицателните местоимения, който е възможно да подпомага и генерализирането на старата форма *самà* за дв.ч. м.р. за Им-вин. падеж на местоимението-прилагателно *сам*.

3. Лексикално и ономастично равнище

13. Кратък речник на диалектните думи. София: Планета 3, 2001, с. 284 (в съавт. с Л. Антонова-Василева), ISBN 954-992-661-3.

В съавторство с Л. Антонова-Василева е ексцерпиран и лексикографски обработен диалектен материал от произведенията на български автори, изучавани в средните и висши учебни заведения, а също и от творчеството на автори, превърнало се в културен факт на нашето съвремие. С цел по-равностойно представяне на българските диалекти от цялата езикова територия са включени и думи от българския фолклор, широко застъпен в обучението по литература, както и диалектни названия на основни битови реалии, важни за диалектното членение на българския език, които са регистрирани в издадени по-рано речници. Представен е и материал от фолклорното наследство на прилепчанина М. К. Цепенков.

Въпреки ограничения си обем и задачи, този пръв по рода си кратък диалектен речник е в помощ както на младото поколение читатели, така и на всеки, който иска да има повече знания за родната диалектна лексика.

За речника има публикувана 1 рецензия:

М. Витанова. Л. Антонова-Василева, Сл. Керемидчиева. Кратък речник на диалектните думи. София, 2001. — Българистика, 2002, кн. 5, с. 101 — 103.

71. Речник на редки, остарели и диалектни думи и изрази. — В: Родопски песни от Долни Рупчос. Съст. Г. Вулджев, Пловдив: ИК „Тримонциум“, 2002, с. 329 — 344, ISBN 854-8325-02-0.

Приложеният към песенния сборник Речник е съставен след ексцерпирането на диалектна, непозната, рядка и остаряла лексика от текстовете на публикуваните 441 народни песни от областта Долни Рупчос (Хвойненската котловина).

35. Projekt Bulharský nářeční slovník (hlavní rysy koncepce jeho zpracování). – В: Čeština v pohledu synchronním a diachronním. Stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český. Univerzita Karlova v Praze. Nakladatelství Karolinum, 2012, 333–337, ISBN 978-80-246-2121-0.

Статията представя първоначален опит в синтезиран вид да се систематизират най-важните теоретико-приложни принципи за съставянето на Български диалектен речник въз основа на едноименния архив.

87. Методологически принципи за съставяне на Българския диалектен речник. – Бълг. език, кн. 3, 2012, с. 7 – 15, ISSN 0005-4283, ERIH (NAT), ИНИОН РАН.

Теоретичната статия предлага първия концептуален проект за изработването на Български диалектен речник, който ще бъде първият речник, включващ материали от нашите народни говори от цялата езикова територия. Накратко, най-важните методологически принципи, въз основа на които ще се съставят речниковите статии, се отнасят до определянето на: характера и хронологическите и географските граници на БДР, изворите за него, подредбата и систематизацията на речника (заглавни и подзаглавни думи), определянето на основния вариант и представянето на фонетичните, словообразователните и др. варианти; характеристика на думите, на семантичния и географския раздел на статиите и др. С подходящи примери се илюстрират концептуалните авторски идеи.

36. Прикладная диалектная лексикография. – В: Диалектная лексика. 2013. Отв. ред. О. Н. Крылова. Ин-т лингв. исслед. РАН. – СПб.: Нестор-История, 2013, с. 144 – 150. ISBN 978-5-4469-0219-4.

Защитава се идеята, че поради дългогодишното изработване на общонационални диалектни речници, е нужно, с оглед на обществените и образователни потребности, по-бързото съставяне и публикуване на еднотомни, ученически и др. диалектни речници. Те трябва да съдържат редки, диалектни и остарели лексеми, които се срещат в авторови произведения, в българския фолклор, изучаван в училище и в университета, в регионалното диалектно творчество и др. Представя се лексикографската практика, приложена в „Кратък речник на диалектните думи“.

95. Фолклоризмите като градиво за Българския диалектен речник. – Бълг. език, Приложение, г. LXI, 2014, с. 136 – 144, ISSN 0005-4283, ERIH (NAT), ИНИОН РАН.

Тази теоретична статия разглежда сложния и дискуссионен въпрос за включването на диалектните лексеми от езика на фолклора като речникови единици в Българския диалектен речник. Прави се кратък преглед на полярните становища, най-вече в чуждата лингвистика, по въпроса доколко е оправдано привличането на фолклоризми, които обаче, от друга страна, допълват семантичната и ареалната характеристика на диалектните лексеми. След като аргументирано се защитава тяхното включване в БДР, се предлагат най-общи и по-детайлни концептуални положения и решения в помощ на диалектоложката лексикографска работа.

40. Полисемия и омонимия в родопската макродиалектна система.

– В: *Jazykovedné štúdie XXXII. Prirodzený vývin jazyka a jazykové kontakty*. Bratislava: VEDA. 2015, с. 64 – 69. ISBN 978-80-224-1494-4.
http://www.juls.savba.sk/attachments/knizne_novinky/js32.pdf.

В теоретико-приложен аспект се разглеждат многобройните и сложни случаи при промяната на лексикалния тип от полисемия към омонимия в родопската диалектна система, като се интерпретира богат теренен материал в свързан текст, събран през 80-те години на миналия век от колектив от над 200 родопски села. Взема се критично отношение към някои критерии, които се прилагат от лексиколозите и лексикографите при определянето на процеса и времето на разпадане на полисемантичността на лексемата и възникването на омоними. Посочват се интересни и неотбелязвани досега като източници на възникването на омонимни гнезда случаи, при които процесът се инспирира от табуистични причини при относително ясна етимология: *калм̀анка*¹ ж. ‘1. Кума; 2. Кръстница’, *калм̀анка*² ж. ‘насекомо калинка’, *калм̀анка*³ ж. ‘невестулка’. Като следствие от направените изводи се предлагат конкретни препоръки, които биха помогнали при работата върху речниковите статии за бъдещия Български диалектен речник при представянето на многозначните думи и омонимите.

102. Книжовно или диалектно. – Българска реч, 2015, кн. 3, с. 47 – 53, ISSN 1310-733X, CEEOL.

С оглед на лексикографската практика за съставяне на Българския диалектен речник, тази теоретична статия насочва вниманието към една особена група лексика, която най-често в речниците на книжовния език е определена като книжовна, остаряла, или притежава и двата квалификатора. В други речници пък е определена като областна, но е включена напр. в Официалния правописен речник на българския език като книжовна. Лични и

архивни записи коригират представата за тяхната „книжовност“ и дават основание тази лексика да бъде включена в БДР, като се държи сметка за нейния интердиалектен характер и сложна стратификация.

77. Системата на прякорно-прозвищните имена в кв. Каменица – Велинград. – В: Научни изследвания в чест и памет на акад. Иван Дуриданов. Национална конференция в чест на неговата 85-годишнина на тема „Ономастика. Лексикология. Етимология. Етнолингвистика. Социolingвистика”. София, 9 – 10 май 2005 г. Велико Търново, 2006, с. 159 – 166 (в съавт. с Г. Пухалев), ISBN 954-524-530-1, 978-954-524-530-5.

Ономастичното изследване на говора на велинградския кв. Каменица разкрива една изключително богата, добре развита и функционираща пълнокръвно и до днес система на прякорно-прозвищните имена. Изтъкната е уникалността на учудващо големия брой каменски прякори и прозвища, които са групирани според мотивиращата им основа. Посочени са някои морфологични особености на имената.

84. Резултати от ново етнолингвистично проучване на кв. Каменица – Велинград. – В: Сб. Цепина, Чепинско, Велинград – хилядолетната история на Северозападните Родопи. Доклади от национална научна конференция с научен ръководител проф. д.и.н. Андрей Пантев. София, 2010. Исторически музей Велинград, с. 227 – 239. ISSN 1314-1309.

В синтезиран вид се обобщават най-съществените крайни резултати от комплексното лингвистично и етнолингвистично изследване на велинградския квартал Каменица (вж. п. 15), като се посочват най-ярките етнолингвистични маркери, които очертават съвременната духовна и езикова картина на това значимо за българската история и език родопско селище. Търсят се причините за съхранението и до днес на патриархалните отношения, родствените традиции, обредите и архаичния диалект.

76. Съдбата на едно българско говорно ядро в Солунско. – В: Сб. *Littera scripta manet*. В чест на 65-годишнината на проф. д.ф.н. Василка Радева. София, 2005, с. 181 – 190, ISBN 954-072-180-6.

По публикувани източници и последни изследвания се проследява историята на трите знакови за българския език солунски села – Зарово, Сухо и Висока. Констатацията, че независимо от езиковата асимилация на последните две села, говорът на с. Зарово (макар и на ново място) все още

остава „стълбът, който крепеше в трите лъгадински села... старите форми и обрати на езика ни“, се подкрепя аргументирано с езикови факти.

83. Езикови свидетелства за преселение на македонските българи (Минавал ли е пътят на „арнаутите“ през Копривщица). – Мак. преглед, 2010, кн. 4, с. 85 – 98, ISSN 0861-2277, EBSCO.

С прибавянето и анализирането на нови теренни и архивни лингвистични и антропонимни данни от копривщенския говор към оскъдните данни от местната антропонимия (*Арнаут махала* и извор *Арнауतेц*) убедително се доказва хипотезата, че пътят на „арнаутите“ – българските преселници от Западна Македония и Албания, е минавал и през Копривщица, и че в града действително са се заселвали през вековете източни и западни преселници.

106. За престижността на диалектното. – В: Сб. Проф. Иван Кочев – живот, отдаден на езикознанието. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2016, с. 77 – 81. ISBN 978-954-322-852-2.

Защитава се мнението, че, противно на някои футурологични анализи и прогнози, днес се наблюдава засилване на интереса и промяна на отношението към диалектите и диалектното, както сред самите диалектни носители, така и сред обществото. Диалектите продължават да функционират като основно комуникативно средство на местните хора, като същевременно те проникват не само като отделни елементи, но и като система в оригинални и преводни художествени произведения, в интернет сайтове и пр.

107. Превод и диалектно. – В: За словото – нови търсения и подходи. Юбилеен сборник в чест на чл.-кор. проф. д.ф.н. Емилия Пернишка. София: АИ „Проф. М. Дринов, 2016, с. 432 – 437. ISBN 978-954-322-835-5.

Своеобразно продължение на някои от постановките в п. 106, статията разглежда проблема за настаняването в най-ново време на диалектното не само като проникване на отделни лексикални елементи (думи и изрази), а като системна проява в художествената преводна литература. Илюстрират се постижения и несполуки на родните преводачи, а като обобщение се извежда изводът, че трансформираният адекватен превод на свързан диалектен (или дори и лъжедиалектен) текст (реч) изисква преводачът да владее не само определен стандартен език, но и неговите субстандартни форми на всички езикови равнища.

Серия от статии предлага първо или ново интерпретиране на значението, етимологията и разпространението на редки лексеми в българските говори:

70. Към етимологията на названието на обичая *Сурва* и производните му. – Македонски преглед, 2001, кн. 3, с. 91 – 96, ISSN 0861–2277.

Без претенции за изчерпателност и безспорност на предлаганото мнение, след като се прави преглед на съществуващите до този момент интересни хипотези за произхода на названието и обичая *Сурва* и производните му: *сурвакам, Сурвака, Сурваки, сурвачка* и мн.др., вниманието се насочва към смисъла на обряда и обредните действия „сурване” – ‘изтегляне, издръпване, извличане на плодородието’.

72. Коледна елха – *коледниче* – в кв. Каменица, Велинград. – сп. Родопи, 2004, кн. 3, с. 63 – 65, ISSN 1312-4552 (в съавт. с Г. Пухалев).

Анализира се нерегистрираната до този момент в друг български диалект лексема *коледниче* със значение ‘коледна елха’. Определя се времето на появата на коледната елха в Каменица – в първите години след Освобождението, и се обяснява, че проникването на този относително нов и чуждоземен обичай е подпомогнато от съществуването на домашна почва на старинната практика да се окичва със зелени елхови клонки поставен в ъгъла на стаята сламен сноп.

73. Холка – една невключена в речниците дума. – Бълг. ез., 2005, кн. 2, с. 60 – 64, ISSN 0005-4283.

Проследяват се произходът и разпространението в специализирани издания и в диалектите на нерегистрираната досега нито в един речник на българския език, както и в диалектни източници и архиви, дума *холка*. След привеждане на български теренен материал в общославянски контекст се доказва, че книжовният термин *холка* със значение ‘изпъкналост, издатина, височина на врата на животно (кон, крава, свиня, куче и др.), в която тялото се прегъва; става’ е наследство от праслав. (изг. слав.) **xьlka*. Наличието на многобройни славянски съответствия е сигурна основа за отделянето на омоними в българския език, които би следвало да бъдат включени в съответните речници (книжовни, терминологични, диалектни).

75. Едно „изчезнало“ звено в етимологичната верига (съществителното име *дрѣзга* и производните му). – В: Сб. Езиковедски проучвания в памет на проф. Йордан Заимов. София, 2005, с. 164 – 167. ISBN 978-954-322-074-3.

Проследява се развоят на запазения в говора на село Зарово, Солунско, неизвестен до този момент, пряк наследник на стб. дума дрѣзга с абсолютно същото значение ‘храсти, бодливи храсти’, който същевременно е развил (или съхранил от стб.) и значение ‘зрачевина, здрач’. Именно от това второ значение, нерегистрирано досега, а не от *дрезга* ‘древна гора’, трябва да се извеждат производните имена *дрезгаво*, *дрезгомия*, *дрезгав*, наречието *дрезгаво* и глаголят *дрезгам*.

89. За народното значение на думата *южен*. – сп. Многообразие в единството. Значим научен принос. София, 1, 2011, с. 14 – 17, ISSN: 1314-0825.

В копривщенския говор лексемата *южен* притежава по-богат семантичен обем от книжовния си съответник. Разглежда се регистрираното вторично значение ‘мек’ (само за хляб и тестени произведения) на лексемата *южен*, получено, без съмнение, от първично пряко значение ‘топъл’. Това обстоятелство подкрепя твърдението, че процесът на обогатяване на книжовния речник от „отмиращите“ диалекти е възможно да бъде по-интензивен и резултатен дори и днес.

90. *Хребет* – един мним русизъм в българския език. – В: Сб. Магията на думите. Езиковедски изследвания в чест на проф. д.ф.н. Лилия Крумова–Цветкова. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2012, с. 516 – 519, ISBN 978-954-322-521-7.

В контекста на приведени и анализирани диалектни данни се прави опит да се докаже, че на диалектно равнище стб. лексема хръбѣтъ ‘гръб, плещи’ е разширила семантичния си обем, докато се стигне до днешното ѝ книжовно значение ‘планински гребен’. Затова черковнославянският език може би е изиграл само помощна роля за нейното настаняване в книжовния език.

93. На Катя ли е *катиното мезе*? – В: 70 години българска академична лексикография. Доклади от Шестата национална конференция с международно участие по лексикография и лексикология, София, Институт

за български език „Проф. Л. Андрейчин“ – БАН, 24 – 25 октомври 2012 г., София: АИ „Проф. М. Дринов“, 2013, с. 606 – 609, ISBN 978-954-322-578-1.

Мотивиращият признак, въз основа на който е създаден кулинарният термин, се търси в начина на приготвяне на съответното кулинарно изделие. Диалектните данни подкрепят хипотезата, че етимологията на термина *катено мезе* трябва да се свърже с лексемата *кат* в нейното значение на ‘ред, слой, пласт’, а не с прилагателното *Катин* от лично име *Катя*.

96. Житието на една дума от Софрониевия речник. – Македонски преглед, кн. 2, 2014, с. 117 – 122. ISSN 0861-2277, EBSCO.

Като се уточнява значението на думата *пандурин*, писмено засвидетелствана в българския език за пръв път от Софроний Врачански в неговото „Житие“, се проследява нейното разпространение в днешните български диалекти. Установява се, че макар да е загубила първоначалното си значение ‘войник, граничен войник’, лексемата е жива и с развита полисемия и в най-ново време в много български източни и западни говори.

99. Семантични особености на родопската лексика. – <http://bgslo.ibl.bas.bg/>

В теоретичен план се формулират лингвистичните и екстралингвистичните обстоятелства, които трябва да се отчитат при разкриването на системния характер на родопската лексика. В приложен план се предлагат 14 примерни лексикално-тематични групи, в които да се организира тя. Вниманието се насочва с конкретни примери към семантичните диалектизми, които се разглеждат от различни аспекти.

94. Фразеологичната система на говора на с. Еркеч (дн. Козичино), Поморийско. – В: Сб. от Национална научна конференция „Изследователски хоризонти на българската лингвистика“, посветена на 90-годишнината от рождението на проф. Йордан Заимов (София, 30.09. – 01.10.2011). София: ИБЕ, БАН. 2014, с. 176 – 181, ISBN: 978-954-92489-5-1.

В синтезиран вид се разглежда изключително богатата фразеология на архаичния еркечки говор, изградена от диалектна, книжовна и общонародна лексика. Интересът е съсредоточен върху фразеологичните диалектизми, съставени от книжовни лексеми, но отсъстващи като фразеологични единици от книжовния език, или пък имат различно значение от книжовните си съответници (*Да зарина огъня* – ‘1. Да сложа пепел върху въглените, за да се

разгори по-лесно огънят на другия ден. 2. Умра.’; *Пада сноп* – ‘започва жетвата’ и мн. др.).

31. Лексикалната система на един архаичен родопски говор – говора на Ропката (приета за печат от НС на ИБЕ – прот. №6/ 26.07.2012) (в съавт. с Л. Василева), 320 с.

Монографията завършва комплексното описание на говора на родопската област Ропката (вж. п. 1). Тя представя в лексикографски вид богатата лексика на този архаичен диалект, лично събрана на терен. Авторството ми включва, освен речникови статии, и написването на първата част, в която се дават (освен от п. 1 също и най-нови) географски, исторически и етноложки сведения за областта и включените в нея села Павелско, Хвойна, Малево и Орехово, както и кратка характеристика на говора.

4. Изследвания върху приноса на български и чужди учени и книжовници за проучването на българските говори

88. Диалектната основа на езика на Любен Каравелов. – сп. Езиков свят – *Orbis Linguarum*, 2012, бр. 10, кн. 1, с. 13 – 30, ISSN 1312-0484, СЕЕОЛ.

След като накратко се отбелязват и коментират най-важните фонетични особености на Каравеловия език и съответно на копривщениския говор, които не са получили статус на книжовна норма, вниманието се фокусира върху непроучените в пълнота в досегашни разработки диалектни лексеми в езика на авторитетния писател и публицист. Отчитат се и лексеми, които Каравелов, като добър познавач на българския фолклор, е взимствал и от други източници, а също и от западни диалекти. Посочват се думи, получили статут на книжовна лексика, благодарение и на книжовната му дейност. Определя се диалектната основа на езика на бележития копривщенец – източнобългарска с елементи от западнобългарски, който има малък относителен дял.

91. Неофит Рилски в Копривщица. – Сб. Наследството на Отец Неофит Рилски. Изкуствоведски, богословски и филологически аспекти. София, 2012, с. 245 – 252. ISBN978-954-859432-5.

Разглежда се обществената, образователната и книжовната дейност на Неофит Рилски по време на двугодишния му престой като учител в Копривщица (1837 – 1839), като се привеждат и тълкуват редица факти от публикувани и архивни източници. При изследването на писмата му специално внимание се отделя на езика на този пръв български филолог – със западнобългарска диалектна основа, но и с редица източнoбългарски черти. Посочва се и влиянието на копривщeнския говор върху него – бързото възприемане на характерната и до днес за говора пълна членна морфема –*ат* за м.р. ед. ч. (*животат*).

92. Стогодишната история на едно откритие на Л. Милетич. – сп. Българска реч, година XIX, 2013, кн. 2, с. 20 – 25, ISSN 1310-733X.

Проследява се историята на откриването за науката на архаичния и неповторим еркечки говор от Л. Милетич през 1897 г. Изтъква се значимостта на направените от него записи, които позволяват проследяването на езиковия развой до наши дни, и анализирането на традициите и устойчивите тенденции в различните езикови равнища, които продължават да запазват уникалната специфика на говора на с. Еркеч (днес Козичино), Поморийско.

104. Ватрослав Облак – незабравеният гений. – В: Съвременните измерения на едно научно прозрение. 150 години от рождението на Ватрослав Облак. Доклади от Международната научна конференция. София: Мултипринт, 2015, с. 9 – 13. ISBN 978-954-362-160-6.

Като се проследява по най-нови словенски публикувани източници краткият житейски път на Ватрослав Облак, се акцентира върху изключителните му заслуги като чуждестранен учен за откриването на солунския говор пред научния свят и за определяне на генезиса на българския език.

103. Откритието на Ватрослав Облак – най-значимото събитие в славистиката през XIX в. – сп. Език и литература, 2014, бр. 3 – 4, с. 114 – 118, ISSN 0324–270, ERIH (NAT).

Публикацията следва житейските факти за В. Облак от п. 104, като в нея се акцентира предимно върху приносните му изследвания, които разгромяват Панонската теория за характера на стб. език и доказват произхода на стб. паметници. Аргументира се изводът, че откритието на гениалния словенец с право трябва да се определи като най-значимото събитие в славистиката по онова време, защото с делото си младият учен се свързва с просветните идеи

на XIX в., като променя из основи позициите на славистите от втората половина на века за генезиса на стб. език и българските говори.

16. Чуждестранната българистика през XX век. Енциклопедичен справочник. Гл. редактор А. Милтенова. София: АИ „Проф. Марин Дринов”, 2008, (колектив), ISBN 978-951-322-290-2.

Определен като пръв опит за представяне на българистичните проучвания през XX в., енциклопедичният справочник, дело на колектив, съдържа биобиблиографски статии за чуждестранни учени със съществен принос в тези изследвания. Десетте авторски статии представят живота и научната дейност на чуждестранни лингвисти – слависти и българисти.

Авторски статии:

- Ронел Александър, с. 6 – 7.
- Синтия Вакарелийска, с. 73 – 74
- Збигнев Голомб, с. 122.
- Румяна Златанова, с. 203 – 204.
- Ърнест Скатън, с. 447 – 448.
- Андрей Соболев, с. 486 – 487.
- Имре Тот, с. 529 – 531.
- Йозеф Филипец, с. 560.
- Мартин Хатала, с. 579.
- Мйечислав Малецки, с. 330 – 331.

II. Лингвистична география

3–12. Български диалектен атлас. Обобщаващ том. Т. I – III. Фонетика. Акцентология. Лексика. Карти. Коментари. Списъци. Отг. редактор Ив. Кочев. София: КИК „Труд”, 2001, с. 538 (колектив). ISBN 954-903-441-0.

Обобщаващият том на Българския диалектен атлас е фундаментално колективно научно дело, обединило многогодишния труд на поколения диалектолози. С най-модерните методи на съвременната лингвогеография се представят пространственият и хронологичният модел на българската езикова територия във и извън държавните граници. Картографираният автентичен материал от различни лингвистични равнища – фонетика, акцентология и лексика, обективно доказва единството на българския език в миналото и днес. Концептуално замислен като първия по тип многоцветен

ареален атлас у нас, БДА. Обобщаващ том е един от първите и в европейската лингвогеография, с който родната лингвистика с право може да се гордее. Визуализацията на диагностиращите говорни особености, новите лингвогеографски обобщени данни, внасят корекции в диалектните граници и границите на диалектните явления, в досегашните класификации и типологизации на българските диалекти. Те са безценен и солиден капитал за бъдещи изследвания в областта на славистиката, балканистиката и българистиката.

Авторски карти:

1. Карта № Л 4 „Названия на **кюнец**“, с. 398
2. Карта № Л 11 „Названия за **котел**“, с. 405
3. Карта № Л 32 „Названия за **домати**“, с. 426
4. Карта № Л 45 „Названия за **пуйка**“, с. 439
5. Карта № Л 46 „Названия за **пуяк**“, с. 440
6. Карта № Л 55 „Названия за **харман**“, с. 449
7. Карта № Л 65 „Названия за **колело**“, с. 459
8. Карта № Л 68 „Названия за **гръм**“, с. 462
9. Карта № Л 93 „Глаголи със значение **‘вали’ дъжд**“, с. 487
10. Карта № 90 (в съавторство с Ел. Кяева) „Глаголи със значение **‘бързам’**“, с. 484

Авторски коментари към картите № Л 4 (с. 503), Л 11 (с. 504), Л 32 (с. 507), Л 45 (с. 508), Л 46 (с. 509), Л 55 (с. 510), Л 65 (с. 511), Л 68 (с. 511), Л 93 (с. 514), Л 90 (с. 514) (в съавторство с Ел. Кяева).

Авторски списъци на комплектите от регионални карти № Л 4 (с. 517), Л 11 (с. 517), Л 32 (с. 518), Л 45 (с. 519), Л 46 (с. 519), Л 55 (с. 519), Л 65 (с. 520), Л 68 (с. 520), Л 93 (с. 521), Л 90 (с. 521) (в съавторство с Ел. Кяева).

За БДА. ОТ. Ч. I–III. са публикувани 6 рецензии от наши и чужди учени:

1. *Добрев, Ив.* Фундаментален труд по българско езокознание. – Бълг. ез., 2001/2002, кн. 1, с. 141.

2. *Добрев, Ив.* Единство в българското езиково разнообразие и разнообразие в единството – Български диалектен атлас. Обобщаващ том. Т. I – III. Фонетика. Акцентология. Лексика. – Мак. Преглед, 2001, кн. 3, с. 131 – 133.

3. *Копривленски, Д.* Български атлас стряска македонистите. Най-големият проблем на Скопие днес е къде точно минава границата на българската езикова територия. – в. Македония, 2001.

4. *Тополинска, З.* Български диалектен атлас. Обобщаващ том. Т. I – III. Фонетика. Акцентология. Лексика. Изд. Българска академия на науките, Институт за български език,

Книгоиздателска къща “Труд”, София, 2001 – Прилози на МАНУ, XXVI, 1-2, Скопје, 2001, с. 67 – 73.

5. *Topolinska, Zuzana*. Български диалектен атлас. Обобщаващ том. Т. I – III. Фонетика. Акцентология. Лексика. Изд. Българска академия на науките, Институт за български език, Книгоиздателска къща “Труд”, София, 2001 – *Studia z Filologii Polskiej i Slowiańskiej*, 38, SOW, Warszawa 2002/3, с. 238 – 243.

6. *Friedman, Victor*. Bŭlgarski dialekten atlas. Obobštavašt tom. Fonetica, acenologija, leksika. Ed. By Ivan Kocev. Sofia. Institut za bŭlgarski ezik. Bŭlgarska Akademija na Naukite, 2001. Pp. 538 – ISBN 9549034410 – Language, 2004, Volume 80, № 3. academia.edu/29719236/.

25–30. Български диалектен атлас. Т. IV. Морфология. Отг. редактор М. Тетовска-Троева. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2016 (колектив), с. 246. ISBN 978-954-322-857-7.

Морфологичният том на Обобщаващия диалектен атлас е естествено продължение на високо оценените у нас и в чужбина (над 500 цитирания) първите три части – Фонетика. Акцентология. Лексика (вж. п. 3–12). Пространствено с многоцветни ареали са представени обобщените данни от проучването на над 2 300 селища от цялото българско езиково землище за морфологични особености като род, число, окончания, членни морфеме при съществителни и прилагателни имена, различни форми на лични, показателни и притежателни местоимения, глаголни окончания на глаголи от различни спрежения и за различни глаголни времена, някои синтактични конструкции и др. Приложеният, както в първата част, диахронен метод дава възможност да се проследи хронологично езиковият развой на отделните явления от старобългарски до днес. С публикуването на този том българската езиковедска наука и българското общество вече разполагат със съвременен продукт, който не само представя българския език на диалектно равнище, но и който визуализира най-специфичните особености на българския език в неговото единство – основа за националната му идентичност. Подобни трудове често са единствени в историята на една нация и това също определя тяхната научна и обществена значимост.

Авторски карти:

Карта № М 37 **Окончания след твърда съгласна пред членна морфема -та при двусрични съществителни имена от женски род – общи названия от типа** вода, глава — *водата, главата*

Карта № М 55 **Наставки за образуване на относителни прилагателни имена от названия за лица от типа** *войнишки, човешки*

Карта № М 56 **Наставки за образуване на относителни прилагателни имена от типа морски, балкански**

Карта № М 59 **Форми за именителен падеж на личното местоимение за 1 лице единствено число аз < стб. азъ**

Карта № М 60 **Кратки форми за винителен падеж на личните местоимения за 1 и 2 лице единствено число ме, те < стб. мѣ, тѣ**

Карта № М 61 **Разпространение на удължени форми за именителен падеж на личното местоимение за 2 лице единствено число ти < стб. ты**

Авторски коментари и авторски списъци към:

Карта № М 37, карта № М 55, карта № М 56, карта № М 59, карта № М 60, карта № М 61.

Авторство (в съавт. с Л. Василева) на **Показалец** на картографираните думи и форми (221 – 241).

Редакция на 49 карти.

18. Карта на диалектната делитба на българския език. София: Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“, 2014, с. 20. ISBN: 978-954-322-763-1 (в съавт. с Антонова-Василева, Л., Л. Василева, А. Кочева-Лефеджиева)

Картата на българските диалекти е първото по рода си издание, в което в пространствен план с многоцветни ареали са очертани границите на основните български говори и говорни групи, както и обхватът на ятовата изоглосна област. Нанесени са корекции на някои диалектни граници в съгласие с най-нови публикации. Въвеждат се нови конкретизиращи термини, отнасящи се към класификацията на българските диалекти – напр. крайни северозападни говори. Картата е придружена от текстова част, която отразява последната класификация и типологизация на българските говори, като към всеки диалект е приложен и автентичен илюстративен материал.

За картата има публикувана 1 рецензия:

Костова, Т. Лучия Стефанова-Антонова, Лиляна Василева, Славка Керемидчиева, Ана Кочева-Лефеджиева. Карта на диалектната делитба на българския език. София, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2014. – В: *Българистика*, 30, 2015, с. 102 – 103.

24. Карта на диалектната делитба на българския език. Второ преработено и допълнено издание. София: Акад. изд. "Проф. Марин Дринов", 2016, с. 20. ISBN: 978-954-322-763-1 (в съавт. с Антонова-Василева, Лучия, Лиляна Василева, Ана Кочева-Лефеджиева), ISBN 978-954-322-874-4.

В наложеното поради бързото изчерпване на тиража на първото второ издание на диалектната карта са нанесени някои доуточнения и е въведен нов илюстративен материал в текстовата част. Прецизирани са някои изоглоси според последните диалектоложки данни.

105. Диалектната делитба на българския език. – Сп. на БАН, 2015, бр. 1, с. 97 – 105 (в съавт. с Антонова-Василева, Л., Л. Василева, А. Кочева-Лефеджиева), ISSN 0007-3989, ВИНТИ Реферативен журнал (1994-).

Поради значимостта на теоретико-приложните постановки за основната класификация на диалектите върху цялото българско езиково землище, извършена в текстовата част на Карта на диалектната делитба на българския език (п. 18), статията, която се публикува в Сп. на БАН, следва тази текстова част.

19. Електронна Карта на диалектната делитба на българския език. – http://ibl.bas.bg/bulgarian_dialects/ (в съавт. с Антонова-Василева, Лучия, Лиляна Василева, Ана Кочева-Лефеджиева).

Интерактивната версия на Картата на диалектната делитба на българския език предоставя възможност за придобиване на акустична представа за много от картографираните основни диалекти. Оригинално авторово решение (на колектива) е чрез активиране на символите „микрофон“ и „книга“ да могат да се чуят и прочетат образци от съответния говор. Както хартиената, така и електронната карта бяха посрещнати с огромен интерес от цялото общество, тъй като предоставят по съвременен, атрактивен и достъпен начин научни знания за родния език на широк кръг научна общност и културна общественост.

20. Общеславянски лингвистически атлас. Серия Лексико-словообразователная. Болгарские материалы. Т. 1. Животный мир. Т. 2. Животноводство. Т. 3. Растительный мир. Т. 4. Профессии и общественная жизнь. Отв. редактор Т. И. Вендина. Москва. Санкт-Петербург: Изд. Нестор-История, 2013, 238 с. ISBN 978-5-4469-0004-6 http://ibl.bas.bg/lib/Atlas_OLA/#page/1/mode/1up. (в съавт. с Л. Василева, Хр. Дейкова, Ел. Вълчева, К. Първанов)

Трудът представя българските материали за четири тома от лексикално-словообразователната серия на Общославянския лингвистичен атлас. В излезлите през периода 1982 – 2005 г. лингвогеографски карти на

ОЛА в тях няма български пунктове, нито са публикувани индексите към тях, тъй като по това време България е прекратила своето участие в ОЛА.

Сегашното издаване на българските материали е от изключителна важност, тъй като попълва белите полета върху славянската езикова територия, като представя автентичните и уникални български диалекти с богатата лексика от тези четири лексикално-тематични кръга. Данните са очаквани с нетърпение от световната индоевропеистика, славистика и балканистика, защото ще помогнат да бъдат разкрити сходствата и различията между славянските диалекти в областта на лексиката и словообразуването на синхронно и диахронно равнище. Те предоставят възможност за бъдещи научни изследвания, които ще допълнят, конкретизират и ревизират съществуващата до този момент лингвистична информация за праславянски език и за членението на съвременните славянски езици на диалектно равнище.

21–22. Общеславянский лингвистический атлас. Серия Лексико-слоообразовательная. Выпуск 10. Народные обычаи. Отв. редактор Т. И. Вендина (коллектив). Москва. Санкт-Петербург: Изд. Нестор-История, 2015, ISBN 978-5-4469-0719-9.

Поредният лексикален том на ОЛА е забележителен с това, че за пръв път представя лингвистичната информация върху цялата славянска територия, т.е. вече и с участието на българския език. Картографира се лексика, която е свързана с традиционната духовна култура на славяните и която в болшинството си е праславянска. Названията на обредни лица, празници и обреди, ритуални предмети, абстрактни понятия и др. отразяват древните представи на славяните за живота, смъртта, щастието и пр.

Авторски карти и коментари към тях:

1. Карта № 11 L 2002 ‘женщина в день свадьбы’, с. 67 (в съавт. с Л. Василева)
2. Карта № 13 Sl 2004 ‘молодая женщина, недавно вышедшая замуж’, с. 74 (в съавт. с Л. Василева).

23. Общеславянский лингвистический атлас. Серия Фонетико-грамматическая. Выпуск 1. Рефлексы *ѣ. Выпуск 2а. Рефлексы *ѣ. Выпуск 2б. Рефлексы *ѣ. Выпуск 3. Рефлексы *ьг, *ьг, *ьл, *ьл. Выпуск 4а. Рефлексы *ь, *ь. Выпуск 4б. Рефлексы *ь, *ь. Вторичные гласные. Отв. редактор Л. Э. Калнынь. Ред. Л. Василева, Сл. Керемидчиева. София:

Акад. издателство „Проф. Марин Дринов“, 2015, с. 203, ISBN 978-954-322-838-6 (в съавт. с Л. Василева, Хр. Дейкова, М. Котева, К. Първанов).

С публикуването на шестте фонетични тома с български материал се запълват и последните бели петна върху славянското езиково землище. Приносът на българската национална комисия към теорията и практиката за картографиране на явленията във фонетично-граматичните томе на ОЛА се състои в прилагането на макродиалектно равнище на фонологичния подход за разлика от приложения главно фонетичен подход в томовете на ОЛА, излезли през периода 1988 – 2003 г. без българско участие. Чрез него се постига, по наше мнение, по-отчетлива, по-систематизирана и отгук – и по-вярна картина на синхронното състояние на наследниците на праславянските вокали, представени под и извън ударение в цялата българска мрежа. В резултат в легендата към всяка карта не се изброяват изобщо многобройни съвременни застъпници, защото като същински рефлексии на праславянските гласни и групи от съгласни и гласни се представят само рефлексите в позиция под ударение, докато застъпниците извън ударение се разглеждат най-общо като позиционни варианти, които по-нататък се подлагат на още, обобщено казано, изменения (редукции, лабиализации, асимилации и дисимилации, гутурализации и др.).

За да бъде отразен достоверно автентичният български фонетичен материал, се наложи включването в системата за фонетичната транскрипция на ОЛА на нов знак – *ɛ*, т. нар. Милетичево е. С включването на този графичен знак, който задължително се добавя в легендите на картите на българските фонетични материали, всъщност се експлицира рефлекс, зафиксирани само и единствено в българския материал, който обогатява представата за съвременното състояние на славянските говори на фонетико-фонологично равнище. В резултат на публикуваните автентични български данни много от изоглосите се придвижват в източна посока до самия край на славянската езикова територия и в много случаи пременят досегашната картина върху нея.

33. Болгарские полевые материалы для „Общекарпатского диалектологического атласа“. – В: Сб. Карпато-Балканский диалектны ландшафт. Язык и культура. Москва, 2008, с. 355 – 479. ISBN 978-5-7576-0216-5 (в съавт. с Л. Василева и М. Витанова).

Публикуването на българските материали за ОКДА запълва празните полета върху картите на атласа, издаден без българско участие. Българската мрежа е от 15 села, представящи основните диалекти в държавните ни

граница. Представата за карпатските диалекти е обогатена с ексклузивни лексеми, специфични само за българските говори. Където е възможно, се извършва сравнение на лексемите от българската мрежа на ОКДА със съответните лексеми от плътната мрежа на регионалните томове и на Обобщаващия том на Българския диалектен атлас.

III. Съпоставително езикознание

В две студии и няколко статии се прави опит за анализиране и обобщаване на резултатите от публикуваните за пръв път лексикално-словообразователни и фонетични томове на Общославянския лингвистичен атлас с български диалектни материали:

39. Болгарский лексический материал в Общеславянском лингвистическом атласе (Т. 1. „Животный мир“. Т. 2. „Животноводство“. Т. 3. „Растительный мир. Т. 8. „Профессии и общественная жизнь“). – Труды Института русского языка им. В. В. Виноградова. VIII. Общеславянский лингвистический атлас. Материалы и исследования. 2012–2014, Москва: Нестор-История, 2016, с. 115 – 135. ISSN 2311-150X. <http://www.inslav.ru/2009-08-05-14-47-56/2441-trudy>.

В студията за пръв път пред славистиката се анализират автентичните лексикални материали от българската мрежа на ОЛА (37 села), което вече прави възможно съпоставителното изследване на българския език с останалите славянски езици на диалектно равнище в пространствен модел. Посочват се общославянските лексеми, а също и праславянски корени, чиито брой търпи корекция след отчитането на българския материал. Изводите за най-голяма близост на българския език с езици от всяка от славянските групи (южно-, западно- и източнославянски) се извършва въз основа на анализ на лингвогеографските карти на ОЛА в посочените в заглавието томове и виртуалното проектиране на българските данни върху славянския езиков ландшафт. Систематизирани са многобройни регионални диалектизми, придаващи специфичността на българския език на лексикално равнище.

108. Нови данни за мястото и ролята на българските диалекти в славянското езиково семейство (върху фонетични и лексикално-словообразователни материали от Общославянския лингвистичен атлас). – В: Известия на Института за български език „Проф. Любомир

Андрейчин“. Кн. XXIX. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2016, с. 150 – 166, ISSN 0323-9934.

Пространно се анализират резултатите от включването на българските фонетико-фонологични и лексиклно-словообразователни материали в съответните тонове на ОЛА, излезли през годините без българско участие. Проследяват се връзките на българския език на диалектно равнище с останалите езици от славянското езиково семейство. Отбелязват се специално както общославянските, така и специфичните само за българския език езикови черти. Въз основа на българските данни се посочват новите ареали, коригира се посоката на много изоглоси, потвърждават се или се отхвърлят досегашни хипотези и предположения като напр. тезата за отсъствието на праюжнославянското единство, недостатъците на теорията за инованционния „център“ и архаичната „периферия“ на езиковата територия, на количеството на т.нар. ексклузивни лексеми, присъщи само на един славянски език, и мн.др.

97. Българските диалекти в лингвогеографски аспект в Общославянския лингвистичен атлас. – В: Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи. Сборник в чест на 80-годишнината на проф. д-р Иван Кочев. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2015, с. 48 – 55, ISBN: 978-954-00-0044-2.

Въз основа на част от материала в публикуваните през 2013 г. четири тома с български данни от лексикално-словообразователната серия на ОЛА „Българские материалы. Т. 1. Животный мир. Т. 2. Животноводство. Т. 3. Растительный мир. Т. 8. Профессии и общественная жизнь” и на 235 карти схеми за разпространението на най-различни лексеми от книгата на Т. Ив. Вендина „Типология лексических ареалов Славии“, Москва, 2014, се извършва проектиране на говорите от българската мрежа на ОЛА (37 на брой) върху славянския диалектен континуум. Благодарение на приложените карти се визуализират характерни за българските диалекти лексеми, с които единствено те от всички южнославянски езици установяват връзка с източнославянските (напр. *славей*), или пък здраво пазят общославянските ареали на лексеми, разрушени и изчезващи в останалите южнославянски диалекти (напр. *дъб*), или пък стоят усамотено сред славянския езиков свят (напр. изключителната лексема *крайшник*).

41. Украинските диалекти – свързващо звено между Изтока и Запада в славянския езиков свят. – В: Материали V міжнародного науково-

методичного семінару з болгарської мови, літератури, культури та історії. 19-20 травня 2016 року. Збірник тез. Бердянськ, БДПУ, 2016, с. 47 – 50.

На основата на издадените през 2013 г. български лексикални материали за четири тома от Общославянския лингвистичен атлас се извършва виртуална проекция на говорите от българската мрежа върху славянската езикова територия, като се акцентира върху българо-украинските паралели на лексикално равнище. Изведено е обобщението, че от всички източнославянски говори най-често украинските диалекти, и то преимуществено южноукраинските, осъществяват връзката на славянския юг със славянския север, от една страна, и като по-голямо обобщение – на славянския Изток със славянския Запад, от друга.

98. Българските и словенските диалекти в лингвогеографска проекция в общославянски аспект. www.ibl.bas.bg – bgslo.ibl.bas.bg.

Публикуват се лексикални резултати от билатералния проект „Електронен модел за съпоставително изследване на български и словенски език на диалектно равнище”, които се проектират, с помощта на данните на Общославянския лингвистичен атлас, върху славянската езикова територия. Изтъква се старото южно единство между българските и словенските диалекти, както и настъпилите нови различия между тях. От анализа на южнославянските ареали се налага изводът, че общите само за славянския юг лексеми постепенно стесняват своето разпространение най-често в словенските диалекти и там изоглосите им чертаят микро- или дори точкови ареали. Извършеният съпоставителен анализ за целите на проекта между българските и словенските диалекти дори само в двете лексикотематични групи „Домашни животни“ и „Диви животни и птици“ обогатява славянския лексикален корпус с автентични данни, които отвеждат в общата прародина на славяните и помагат за нейната реконструкция, а също така дават данни за съвременното диалектно състояние и протичащите развойни тенденции в диалектите на двата южнославянски езика.

100. Родопските говори в славянския езиков свят. – <http://bgslo.ibl.bas.bg/>

В конспективен вид се посочват най-важните фонетични, морфологични и лексикални специфични особености на родопските диалекти, които и до днес чертаят успоредици в славянския езиков свят. Статията е разработена по двустранния международен проект „Електронен

модел за съпоставително изследване на български и словенски език на диалектно равнище“.

101. Съвместни лингвогеографски публикации на учени от РАН и БАН. – SЪЛW. бр. 6, г. III. 2015, ISSN 13149067, www.abcdar.com/magazine/VI/Keremidchieva_Vasileva_1314-9067_6.pdf (в съавт. с Л. Василева).

Прави се преглед на значими лингвогеографски публикации на екипи от БАН и РАН, които са основни в тази област, и които свързват българските и руските говори и изследванията върху тях с останалия славянски и балкано-карпатски езиков свят. След кратка ретроспекция на историята на започналият като колективно българо-руско дело многотомен Български диалектен атлас, вниманието се насочва към участието на България в двата големи международни проекта, разработвани от учени от славянския и карпато-балканския езиков свят. През последните години това участие получи своята конкретна реализация, изразяваща се във впечатляващи по брой и качество публикации. Това са Общокарпатският диалектен атлас (ОКДА) и Общославянският диалектен атлас (ОЛА). Публикуваните до този момент съвместни лингвогеографски трудове на български и руски лингвисти са новаторски и приносни научни трудове, които съдържат в своите страници много открития.

86. Особенности на публицистичния стил на изданията на българските езикови общности в чужбина (в съпоставка с пресата в България). – В: Българската общност в Австрия – историческо, лингвистично и етноложко проучване. Т. 1, София, 2011, с. 61 – 69. ISBN 978-954-90130-9-2. Публикувано и – В: Българите в чужбина. Толкова близо, толкова далече. Съставител Сн. Йовева-Димитрова. Част I. София: Държавна агенция за българите в чужбина. Импресарско-издателска къща „Род“. 2016, с. 212 – 222. ISBN 978-954-476-070-0. <http://www.spisnie ONGAL.NET/broi12.html> (Международно реферирано електронно списание за етнология, медиевистика и археология „Онгъл“, бр. 12, год. VIII, 2016. ISSN 1314 – 3115.

Прави се опит да се установи количеството на периодичните издания и електронните медии, излизали в чужбина на български език, тъй като това е един от основните статистически индикатори за обективно определяне на степента на етнолингвистичната жизненост на дадена общност. В съпоставителен план с пресата у нас се извършва анализ на стилистичните и

езиковите особености на изданията в чужбина и по-специално в Австрия. От лингвистична гледна точка се оспорва терминът „малък език“ за българския език. Резултатите от статията са в помощ на изводите на международния проект „Българската общност в Австрия – историческо, лингвистично и етноложко изследване“.

109. Реликти в българските диалекти от междуезиковите контакти на Балканския полуостров (с оглед на превода им на чужд език). – В: Българите в чужбина. Толкова близо, толкова далече. Съставител Сн. Йовева-Димитрова. Част I. София: Държавна агенция за българите в чужбина. Импресарско-издателска къща „Род“. 2016, 205–211. ISBN 978-954-476-070-0. <http://www.spisnie ONGAL.NET/broi12.html> (Международно реферирано електронно списание за етнология, медиевистика и археология „Онгъл“, бр. 12, год. VIII, 2016. ISSN 1314 – 3115).

Анализира се някои от трудностите, пред които се изправя преводачът на по-старата българска литература, в чиито текстове той се натъква на вече остаряла терминологична (производствена, обществено-политическа, религиозна и пр.) лексика. Част от тази лексика е реликтно свидетелство от времето, когато арготичните говори на Балканския полуостров са били в разцвет си, и когато балканските народи са осъществявали интензивен материален, културен и духовен обмен, довел до взаимодействието и взаимопроникването на техните езици на различни езикови равнища. Настъпилата в резултат на засилена употреба детерминологизация на даден термин, заимстван от тайните езици или от териториалните говори, придобиването от този термин на „битови значения“ и по-широкото им разпространение, трябва да се взема предвид при превод на текст с диалектни или простонародни елементи.